

Vigdis Hjorthová (Norsko)

Zatímco čeští i slovenští čtenáři na překlad některého z jejích více než dvaceti děl stále ještě čekají, v Norsku je tato autorka (nar. 1959) skutečnou celebritou. Jeden z posledních románů totiž způsobil poprask a vyvolal celospolečenskou diskusi, která dlouho plnila stránky novin. Norskou cause célèbre se stala její kniha *Arv og miljø* (Dědictví a prostředí), v níž hlavní hrdinka, zralá padesátnice, rozvrátí vlastní rodinu tvrzením, že ji jako malé dítě její otec zneužil a znásilnil. Vypravěčka přitom sdílí mnoho životopisných faktů s autorkou a její hlas, který v knize promlouvá v první osobě, je natolik přímý a přesvědčivý, že sama autorčina rodina knihu označila za autobiografickou a ostře se proti využívání detailů z rodinného života ve fiktivním díle ohradila. Hjorthová nechává odpověď na otázku, kudy vede v románu hranice mezi fikcí a realitou, stále nezodpovězenou a nikdo z rodiny se s ní nestýká. K sepsání autofikce, tedy fikce hraničící s autobiografií ji prý dovedl záměr zjistit, jak zní hlas člověka, jenž potřebuje vyprávět příběh, který nikdo nechce slyšet.

ukázku *Je matka mrtvá* přeložila Barbora Grečnerová

Dala by mi vědět, kdyby matka zemřela. Musela by mi dát vědět, nebo ne?

Jednoho večera jsem zavolala matce. Bylo to letos na jaře, protože den nato jsem se šla s Fredem projít okolo ostrova Borøya, a bylo už dost teplo na to, abychom si mohli sníst svačinu na lavičce u průlivu Osesund. Kvůli tomu telefonátu jsem celou noc nespala a byla jsem ráda, že mám na druhý den něco domluveného a že se uvidím právě s Fredem, třásla jsem se. Styděla jsem se za to, že jsem matce zavolala. Měla jsem to zakázané, ale přesto jsem to udělala. Porušila jsem zákaz, který jsem si dala a který byl dán mě. Telefon mi stejně nezvedla. Pípnutí se ozvalo hned, jak byl hovor odmítnut. A přesto jsem zavolala znovu. Proč? Netuším. Co jsem od toho čekala? Nevím. A proč ten ochromující stud?

Naštěstí jsem měla jít druhý den s Fredem na procházku na ostrov Borøya, nemohla jsem toho se skoro dočkat, vnitřní chvění se zmírní hned, jak to budu moci říct Fredovi. Vyzvedla jsem ho na zastávce, hned jak nasedal do auta, vychrlila jsem na něj, co jsem udělala, zavolala jsem matce, líčila jsem to Fredovi cestou na parkoviště, celou cestu okolo ostrova, ale jemu na tom, že jsme zavolala matce, nepřišlo nic divného. *Myslím, že není nic divného na tom, že jsi chtěla mluvit s matkou.* Pořád jsem se styděla, ale chvění se zmírnilo. Nemám jí přece co říct, odpověděla jsem. Nevím, co bych jí řekla, kdyby vzala telefon, poznamenala jsem. Možná jsem doufala, že by mě najednou něco napadlo, kdyby vzala telefon a řekla: Prosím? tím svým hlasem.

Za situaci, ve které jsem se ocitla, si můžu sama. To já jsem se před třemi desítkami let rozhodla opustit manželství, rodinu, zemi, i když mi nepřišlo, že mám na vybranou. Opustila jsem manželství a rodinu kvůli muži, kterého považovali za pochybného, a kvůli profesi, kterou považovali za opovrženíhodnou, vystavovala jsem obrazy, které považovali za ponižující, nepřijela jsem domů, když otec onemocněl, nepřijela jsem, když umíral, nepřijela jsem na jeho

pohřeb, co si o tom měli myslet? Mysleli si, že to je strašné, že já jsem strašná, připadalo jim strašné, že jsem odjela, urazilo je, že jsem nepřijela na otcův pohřeb, pro mě se to strašné odehrálo dlouho předtím. Tomu oni nerozuměli, nebo rozumět nechtěli, nerozuměli jsme si, a přesto jsem matce zavolala. Zavolala jsem matce, jako by o nic nešlo. Samozřejmě mi nezvedla telefon. Co jsem si myslela. Co jsem čekala. Že vezme telefon jakoby nic. Kdo jsem si myslela, že jsem, že pro ni snad něco znamenám, že bude ráda? Ve skutečnosti to nechodí jako v Bibli, kde se po návratu ztraceného dítěte uspořádá oslava. Styděla jsem se za to, že jsem porušila své předsevzetí a že jsem ukázala matce a Ruth, které matka jistě o telefonátu řekla, že jsem to nevydržela, zatímco ony, moje matka a sestra, své předsevzetí dodržely a nezavolaly mi. Musely vědět, že jsem přijela. Určitě si mě pravidelně googlily, věděly, že se připravuje moje retrospektivní výstava, že mám norské číslo, když mi matka nevzala telefon. Byly silné a stály si za svým, zatímco já jsem slabá a dětinská jako dítě. A především neměly chuť se mnou mluvit. Ale měla jsem já chuť mluvit s matkou? Ne! Ale přece jsem jí zavolala! Styděla jsem se za to, že něco ve mně s ní chtělo mluvit, a za to, že jsem jí tím telefonátem ukázala, že něco ve mě to chce, že něco potřebuji? Co to mělo být? Odpuštění? To si asi představovala. Ale já jsem neměla jinou volbu! Ale proč jsem teda zavolala, co jsem chtěla? Nevím! Matka a Ruth si myslely, že jsem zavolala proto, že toho lituji, doufaly, že toho lituji a že mě to trápí, že je postrádám, že se s nimi chci smířit, ale telefon mi matka nezvedla, protože tak jednoduché to nebude, aby mě hned jak přijedu domů a zavolám, vítaly s otevřenou náručí, to rozhodně ne. Teď jsem měla pocítit své rozhodnutí a litovat ho. Ale já jsem ho nelitovala! Oni se domnívaly, že jsem měla na vybranou, a to mě rozčilovalo, ale rozčilení se snáší lehce, rozčilení se nedá srovnávat se studem, proč ten ochromující stud? Setkání s Fredem mi pomohlo. Procházeli jsme po kamenné břidlicové stezce podél moře plného plavajících kachen a labutí, v zatáčce u průlivu Osesund jsem našla podběl, pomyslela jsem si, že je to šťastné znamení. Doma jsem ho dala do vody do kalíšku na vajíčka, ale brzy zvadl. Teď je podzim, prvního září. Můj první norský podzim po třiceti letech.

— — —

Na Rembrandtově obraze Návrat marnotratného syna klečí mladý syn na kolenou před stárnoucím otcem se šedým plnovousem a prosí ho o odpuštění za to, že ho opustil, chápe, že si nezaslouží, aby byl jeho syn, ale prosí ho, aby se mohl stát jeho služebníkem. Otec mu položí ruce na ramena a z nich vyzařuje bezpodmínečná láska, a v tváři se mu zračí ta největší otcovská radost z toho, že získává zpět to nejvzácnější, co ztratil.

Je to nádherné, ale nepatří to do lidského světa. Rembrandtův otec symbolizuje Boha a ukazuje nám, že Bůh přijímá všechny zbloudilé kajícíníky a že Boží milosrdenství je veliké. Ale kdyby byli pozemský otec a pozemská matka jako on, nepotřebovali by si ho lidé vymyslet.

Takže z toho obrazu neplyne žádné ponaučení.

Co taky.

Být pokorný, sklonit se.

—

Kdybych se na ni obrátila, prosta strachu, prosta pochybností, prosta hrdosti na svůj úspěch, prosta pomstychtivosti, ale s naprostou pokorou, s naprostou důvěrou, s největší oddaností, kdybych se na matku obrátila pohledem, v němž by se zračilo dětství, v němž bych se jí oddala celým svým osudem, doprava by utichla, listy stromů by přestaly šumět, okolo nás by nastalo úplné ticho a ona by nebyla schopná vzdorovat.

—

Odhodlat se k tomu.